

De kwetsbare werkende. Een profielschets van armoede en financiële bestaanszekerheid bij werkende Belgen

Jeroen Horemans, Sarah Kuypers, Sarah Marchal en Ive Marx

Juni 2020

B E R I C H T E N

CENTRUM VOOR SOCIAAL BELEID HERMAN DELEECK
UNIVERSITEIT ANTWERPEN – Stadscampus

<https://www.uantwerpen.be/nl/onderzoeksgroep/csb/>

D/2020/6104/05

De kwetsbare werkende.

Een profielschets van armoede en financiële bestaanszekerheid bijwerkende Belgen

Jeroen Horemans, Sarah Kuypers, Sarah Marchal en Ive Marx
Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, Universiteit Antwerpen

Samenvatting

Globaal waren er al zo een 233.000 'werkende armen' in België voor de Coronacrisis toesloeg. Nog eens 411.000 Belgen hadden een levensstandaard die niet heel ver boven de armoedegrens lag. Twee derde van deze gezinnen hebben kinderen. Deze werkende armen en kwetsbare werkenden zijn mensen die zich geen of weinig financiële terugval kunnen veroorloven. Onze analyses laten verder zien dat zowat 45 procent van de tewerkgestelden onvoldoende liquide middelen had om een maand aan de armoedelijn te overbruggen.

In de corona-context komt daar nog bij dat sommige sectoren en beroepen veel sterker getroffen zijn dan andere. Dat voegt dus een extra corona-specifieke dimensie aan kwetsbaarheid toe. De ergst getroffen sectoren zijn 'horeca' en 'kunst, amusement en recreatie'. Dat zijn ook sectoren waar mensen vaak zeer weinig financiële buffer hebben. Zowat 60 procent van de werkenden hebben niet genoeg liquide middelen om een maand loonverlies te overbruggen zonder in de armoede te belanden. In een sector als de horeca heeft zowat 40 procent van de werknemers nagenoeg geen netto vermogen (rekening houdend met zowel liquide middelen als andere vermogenscomponenten).

Tijdens de Coronacrisis zijn compenserende maatregelen genomen. Die compensaties zijn maar zelden gelijk aan wat mensen normaal verdienen. Vooral voor werkenden met modale of bovenmodale inkomens liggen de vervangingsinkomsten vaak een stuk lager, al zijn dit ookde mensen die meer kans hadden om een financiële buffer op te bouwen. Bovendien gelden deze compensaties vaker niet dan wel voor extra inkomsten in flexibele statuten, zoals inkomsten uit overuren of tweede jobs (bv. flexijobs). Die zijn vooral voor mensen met een lager loon vaak essentieel om de eindjes aan mekaar te knopen.

Dat alles impliceert dat hoe langer de corona saga duurt hoe meer mensen in financiële problemen dreigen te komen of zelfs in armoede.

Het beleid staat voor een bijzonder moeilijke afweging. Tot op heden is voorrang gegeven aan stabilisatie. Dat was nodig. Het is zelfs nog maar de vraag of voldoende is gedaan. Belangrijke groepen vallen door de mazen van het net of zijn onvoldoende beschermd.

We komen echter in een moeilijker fase. De vraag is hoe lang men steun kan blijven geven aan sectoren die structureel getransformeerd zullen worden door corona, zoals horeca, cultuur en evenementen. Een aantal bedrijvigheden zullen structureel onrendabel worden. Er zal een transitie moeten worden gemaakt. Adequate inkomensondersteuning is onmiskenbaar een deel van die transitie, maar er zal meer nodig zijn. Mensen zullen zich moeten heroriënteren en omscholen. Op dat vlak is er nog veel werk voor het beleid. We bespreken een aantal opties.

Dankwoord

Wij danken alle leden van het COVIVAT consortium, in het bijzonder Koen Decancq en Wim Van Lancker, voor opmerkingen en commentaar. COVIVAT heeft als doel de sociale gevolgen van de verspreiding van het coronavirus voor de inkomens van de Belgische gezinnen in kaart te brengen. Meer informatie: <http://www.covivat.be>.

Inleiding

De impact van de COVID19 epidemie op economie en maatschappij is zonder precedent. Nietalle sectoren en geledingen van de samenleving worden echter even hard getroffen. Dat werd al duidelijk in eerdere COVIVAT beleidsnota¹ (zie Decoster et al. 2020).

In deze vierde COVIVAT nota bekijken we in meer detail wie financieel de meest kwetsbare werkenden zijn. We doen dat zowel op basis van inkomen als op basis van vermogen en schulden. Het valt te verwachten dat het voor mensen met weinig financiële reserves het er in tijden van corona zeer precair aan toe gaat.

Dit is belangrijk om meerdere redenen.

Ten eerste omdat de sociale impact van de corona crisis uiteraard op zich van belang is. Het is belangrijk om te weten in welke mate mensen structureel in zware financiële problemen zitten en/of dreigen te komen. Dat heeft ook een weerslag op kinderen. Er zijn al sterke aanwijzingen dat jongeren door de lange schoolsluiting ernstige leerachterstand hebben opgelopen. Opgroeien in een situatie van financiële stress kan hun welzijn en kansen in het leven verder ondermijnen. Kunnen afstandsleren hangt ook sterk af van de financiële mogelijkheden van ouders.

Ten tweede omdat aan deze sociale impact economische consequenties verbonden zijn. Mensen die werkloos worden en in financiële problemen ervaren, verliezen mogelijk de motivatie of hebben niet meer de capaciteit om zich te herscholen of heroriënteren. Voorbij recessies hebben geleerd dat een deel van de mensen die een terugval kennen in het leven daar nooit of niet ten volle van herstellen. Uiteraard leidt een verlies in koopkracht ook tot minder consumptie en bijgevolg tot minder binnenlandse vraag, onder andere in sectoren zoals de horeca waar de impact nu reeds groot is.

Ten derde omdat de effectiviteit van het beleid om de corona pandemie te bedwingen deels zal afhangen van de financiële impact op mensen en gezinnen. Als mensen zich het niet kunnen veroorloven om social distancing regels ten volle te respecteren dan zal de effectiviteit van een dergelijke strategie lager zijn. Wanneer financiële stress ondraaglijk wordt, ondergraaft dat mogelijk ook de steun van burgers voor een doortastend beleid.

Het wordt al maar duidelijker dat we nog enige tijd met corona zullen moeten leven. Het is nog niet zeker hoeveel productie mogelijk is met social distancing. Een volledige heropstart in de horeca of cultuursector lijkt niet evident tot er een vaccin is. Internationale productieketens zijn verstoord. Bedrijven vrezen voor faillissementen op ongeziene schaal, zelfs gezonde bedrijven. Dit is geen dip waarna alles weer opveert zoals de Nationale Bank en het Federaal Planbureau nog dachten in april. Verschillende scenario's, zoals van de ECB, IMF of de OESO², zien een zware impact over jaren.

Werkenden krijgen op dit moment vaak tijdelijke compensaties (zie kaderstuk 1), maar die zijn maar zelden gelijk aan wat ze normaal verdienen (zie kaderstuk 3). Werkenden met een lager loon die volledig op tijdelijke werkloosheid werden gezet, hebben op papier een vervangingsinkomen van zowat 90 procent, zeker als de energiepremie wordt meegerekend. Daar staat tegenover dat extra inkomsten zoals overuren, variabele inkomsten (bijvoorbeeld drinkgelden in de horeca) of inkomsten uit tweede jobs (denk flexijobs) wegvallen. Die zijn vaak essentieel om de eindjes aan mekaar te

¹ Decoster et.al. (2020). Sociaal-economische kenmerken van werknemers en zelfstandigen in sectoren getroffen door de lockdown. COVIVAT Beleidsnota 1, Leuven/Antwerpen. <http://www.covivat.be>.

² OECD (2020). <https://www.oecd.org/coronavirus/en/>

IMF (2020). <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19>

Battistone, N. & Stoevsky, G. (2020). Alternative scenarios for the impact of the COVID-19 pandemic on economic activity in the euro area. ECB Economic Bulletin, Issue 3/2020.

knopen. Voor werkenden met gemiddelde verdiensten liggen de vervangingsinkomsten rond de 80 procent, voor hogere lonen gaat dat naar 60 procent of minder. Deze vervangingsratio's houden rekening met een aantal maatregelen die niet onmiddellijk in voege traden, of met enige vertraging worden uitbetaald. Het lijkt geheel aannemelijk dat veel mensen spaargelden en andere beleggingen aanspreken om hun levensstandaard min of meer op peil te houden. Om die reden is het belangrijk dat we om kwetsbaarheid te definiëren niet alleen rekening houden met het inkomen, maar ook kijken naar de financiële reserves die mensen hebben.

Kaderstuk 1: beschermingsmaatregelen corona

De regering nam verschillende maatregelen om inkomensverlies van werkenden getroffen door de lockdownmaatregelen gedeeltelijk te compenseren.

Voor werknemers werd eerst en vooral de toegang tot het stelsel van de tijdelijke werkloosheid sterk uitgebreid: voor de periode 1/2/2020 tot 30/6/2020 gelden voor de tijdelijke werkloosheid omwille van economische oorzaken dezelfde toegangsvoorwaarden als voor de tijdelijke werkloosheid omwille van overmacht. Dat wil zeggen dat de werknemer geen bijdragegeschiedenis (wachttijd) moet aantonen. Bovendien werd de procedure voor werkgevers om tijdelijke werkloosheid voor hun werknemers aan te vragen, vereenvoudigd. Ook de daguitkeringen zelf werden opgetrokken, van 65% van het eerdere loon naar 70% (weliswaar begrensd met minimale en maximale daguitkeringen). Daarbovenop werd een coronabonus van 5.63 euro per dag in tijdelijke werkloosheid in het leven geroepen voor de periode 1/3/2020 tot (voorlopig) 30/6/2020 (www.rva.be). Recent werd ook aangekondigd dat de bedrijfsvoorheffing die geheven wordt op tijdelijke werkloosheidsuitkeringen tot december 2020 zal worden verlaagd van 26.75% tot 15%, van toepassing op uitkeringen vanaf mei, wat tot hogere netto-uitkeringen zal leiden ([De Standaard, 2020](#)). Daarnaast voerde de Vlaamse regering een eenmalige water- en energievergoeding van 202,68 euro in voor tijdelijk werklozen ([Vlaanderen, 2020](#)). Binnen de werkloosheidsverzekering wordt de degressiviteit van de uitkeringen gepauzeerd, en de toegangsvoorwaarden enigszins versoepeld. Het doel van deze ingrepen is de onmiddellijke nood veroorzaakt door de COVID19 crisis te verzachten. De uiteindelijke impact op de netto beschikbare inkomens van gezinnen getroffen door tijdelijke werkloosheid hangt af van hoe deze verschillende maatregelen op elkaar inspelen, de ruimere gezinssituatie, en de duur van de tijdelijke werkloosheid (zie kader 2).

Voor zelfstandigen werden verschillende maatregelen ingevoerd, die enerzijds de ondernemingen zelf ademruimte moeten geven, en anderzijds het inkomensverlies gedeeltelijk willen compenseren. Om de inkomensverliezen enigszins te compenseren werd het bestaande overbruggingsrecht uitgebreid. Zelfstandigen die hun activiteiten verplicht, of voor ten minste 7 opeenvolgende kalenderdagen omwille van de indirecte impact van de lockdownmaatregelen, moesten stilleggen kunnen een uitkering ontvangen voor de maanden maart, april en mei 2020. Deze uitkering bedraagt 1614,10 euro voor een zelfstandige met, en 1291.69 euro voor een zelfstandige zonder gezinslast. Anders dan bij het klassieke overbruggingsrecht is er mogelijkheid tot een partiële uitkering, en tellen de maanden overbruggingsrecht die omwille van corona worden opgenomen niet mee voor het maximum aantal maanden dat een zelfstandige beroep kan doen op deze maatregel. Bovendien geldt er in deze situatie geen minimale bijdrage voorwaarde (www.vlaio.be).

Het overbruggingsrecht kan worden gecumuleerd met de Vlaamse hinder- of compensatiepremie. De hinderpremie wordt uitgekeerd aan ondernemingen die verplicht moesten sluiten. De premie bedraagt 4000 euro voor de periode tot en met 5 april. Daarna geldt een premie van 160 euro per extra verplichte sluitingsdag. De compensatiepremie is van toepassing voor ondernemingen die niet verplicht moeten sluiten, maar door de coronamaatregelen geconfronteerd worden met een grote omzetsdaling. Deze premie bedraagt 3000 euro. Daarnaast gelden er nog een aantal bijkomende maatregelen voor zelfstandigen in moeilijkheden, in het bijzonder het uitstellen of vrijstellen van sociale zekerheidsbijdragen en bepaalde belastingen.

Financiële bestaanszekerheid bij werkenden

Hoe meten we financiële bestaanszekerheid? Er is om te beginnen een groot verschil tussen bestaanszekerheid als individuele werker en als deel van een gezinseenheid. Mensen kunnen een precare arbeidsmarktpositie hebben, bijvoorbeeld doordat ze een tijdelijk contract of een laag loon hebben, maar de impact daarvan kan gebufferd worden door andere gezinsleden en hun inkomsten. Omgekeerd kan iemand een redelijk stabiele arbeidsmarktpositie hebben en een redelijk inkomen maar toch financieel moeilijk rondkomen. Zelfs alleenstaande ouders met een modaal loon komen vaak financieel moeilijk rond als dat ene loon het enige huishoudinkomen is, naast de kinderbijslag.

Het verschil tussen individuele financiële situatie en de situatie als gezin is absoluut essentieel. Als het gaat over financieel rondkomen en levensstandaard dan is de gezinscontext en het gezinsinkomen het belangrijkste. Dit perspectief hanteren we dus ook in deze nota. Er bestaat hierover al heel wat onderzoek. In het eerste deel van deze nota nemen we als hoofdindicator de armoederisicodrempel van 60 procent van het mediaan equivalent beschikbaar gezinsinkomen, gebaseerd op EU-SILC 2018 (inkomensgegevens voor het jaar 2017). Dat is wat gebruikelijk de relatieve armoedenorm wordt genoemd. Deze indicator vormt al bijna 20 jaar, sinds de Europese Lissabon-strategie, één van de kernindicatoren om armoede te monitoren. De EU-SILC is gebaseerd op een bevraging van 13.726 individuen en hun inkomens in 2017³. Deze 60 procent is vrij arbitrair, maar andere methoden om tot armoedelijnen te komen, zoals referentiebudgetten⁴, leveren behoorlijk gelijkaardige grenzen op. Voor een alleenstaande ligt de armoederisicodrempel op 1.184 euro. Bovendien zien we dezelfde risicogroepen terugkomen bij het gebruik van alternatieve indicatoren voor financiële kwetsbaarheid, zoals de onmogelijkheid om een onverwachte uitgave van 1.000 euro te doen of een betalingsachterstand te hebben opgelopen op huur/afbetaling, nutsvoorzieningen of andere kredieten in het jaar voor de bevraging (zie bijlage).

In de wetenschappelijke literatuur spreekt men over de “werkende armen” of de “working poor” wanneer men het over werkenden heeft die financieel moeilijk rondkomen. Strikt genomen gaat het niet altijd over mensen die daadwerkelijk in armoede leven. Het gaat ook over mensen die een groot risico hebben om in een dergelijke toestand terecht te komen of die duidelijk moeite hebben zichzelf en hun gezin van een behoorlijke levensstandaard te verzekeren.

Toch zijn niet alleen werkenden met een risico op armoede kwetsbaar bij plots inkomensverlies. Ook een relatief grote groep werkenden die zich net boven de armoederisicodrempel bevindt, kan bij een beperkte inkomenssterugval, zoals bij (tijdelijke) werkloosheid, in armoede belanden. We noemen dit de financieel kwetsbare werkenden, net zoals in de voorgaande Covivat paper⁵. Zij bevinden zich tussen de 60 en de 80 procent van het mediaan equivalent beschikbaar gezinsinkomen, ofwel tussen 1184 euro en 1583 euro voor een alleenstaande.

Uit eerder onderzoek weten we dat de werkende Belg behoorlijk goed beschermd is. Het aandeel werkende armen is lager dan in de meeste andere Europese landen. Dat heeft veel te maken met de sterke insider-outsider kenmerken van de Belgische arbeidsmarkt. Relatief weinig mensen zijn aan de slag, maar degenen die aan de slag zijn, hebben een relatief stabiele job en relatief goede

³ Bij het interpreteren van de gegevens moet een statistische foutenmarge in rekening worden gebracht. Voor indicatoren die berekend voor een kleinere subpopulatie is deze foutenmarge gewoonlijk groter.

⁴ Referentiebudgetten tonen het budget dat nodig is voor een gevalideerde korf van minimaal noodzakelijke goederen en diensten. Zie ook: Cantillon, B. et al. (2020). Huishoudbudgetten en sociale minima in lockdown. COVIVAT Beleidsnota 2, Leuven/Antwerpen. <http://www.covivat.be>.

⁵ Decoster et al. (2020). Sociaal-economische kenmerken van werknemers en zelfstandigen in sectoren getroffen door de lockdown. COVIVAT Beleidsnota 1, Leuven/Antwerpen. <http://www.covivat.be>.

arbeidsvoorwaarden. Dat wil niet zeggen dat er geen mensen zijn in relatief precare posities, maar het zijn er minder dan in veel andere landen.

Tabel 1 geeft het armoederisico weer naar activiteitstatus op basis van EU-SILC 2018 (inkomensjaar 2017). Omdat de armoede-indicator gebaseerd zijn op gezinsinkomens van een volledig jaar, wordt iemand zijn/haar belangrijkste activiteitstatus bepaald door de belangrijkste activiteitstatus van deze persoon gedurende een meerderheid van de maanden van het inkomensjaar. Uit tabel 1 blijkt duidelijk dat werk de beste bescherming vormt tegen armoede. Maar, het sluit het risico op armoede niet uit. Hoewel het risico op armoede bij werkenden in België beperkt blijft tot 5,1%, zien we toch dat structureel meer dan 200.000 werkenden ofwel meer dan één vijfde van alle 18-64 jarigen in armoede aan het werk is.

Terwijl de inactieven de grootste groep vormen van de mensen met een armoederisico (57%), is bij de financieel kwetsbaren de grootste groep, bijna de helft (45%), aan het werk. Een terugval in het inkomen van deze 411.000 werkenden beperkt de relatief lage koopkracht (endat van hun gezin) verder. Dit houdt dus een potentiële verhoging van het aantal mensen in armoede in, gegeven de huidige armoederisicodrempel. Veel zal afhangen van de effectieve hoogte van het inkomensverlies en de eventuele combinatie van inkomensverliezen op gezinsniveau. Ook wanneer we alternatieve indicatoren van kwetsbaarheid bekijken (tabel A.1 in bijlage 1), blijkt bijna de helft van de kwetsbare bevolking tussen de 18-64 aan het werk. Van alle werkenden geeft 16 procent aan geen onverwachte uitgave van 1000 euro te kunnen doen en 4,1 procent had het jaar voor de bevraging reeds een betalingsachterstand.

Tabel 1 Armoederisico en risico op financiële kwetsbaarheid naar activiteitstatus, bevolking 18-64, België

	Armoederisico (%)	Schatting aantal mensen (afgerond op 1000)	Financieel kwetsbaar (%)	Schatting aantal mensen (afgerond op 1000)
werkend	5,1	233.000 (23%)	9,1	411.000 (45%)
werkloos	49,4	179.000 (18%)	23,4	85.000 (9%)
gepensioneerd	6,9	23.000 (2%)	20,2	67.000 (7%)
andere inactief	35,9	580.000 (57%)	21,3	344.000 (38%)
		1.015.000 (100%)		907.000 (100%)

Bron: EU-SILC 2018, eigen verwerking

In het volgende deel van deze nota doen we een analyse van de ‘werkende armen’ op de EU-SILC 2018 en maken we een gedetailleerde uitsplitsing naar de individuele-, job- en gezinskenmerken van werkenden (werknemers en zelfstandigen). We voegen ook een aantal andere indicatoren van financiële kwetsbaarheid toe, namelijk of ze (sociale) huurders zijn. Terwijl we weten dat eigenaars sowieso in een financieel sterkere positie staan, hebben ze demogelijkheid gekregen om betalingen te kunnen uitstellen bij een plotse inkomensterugval⁶. In het geval van huurders op de privémarkt zal dat alleen meer huurachterstanden betekenen.

In een derde deel brengen we vermogen en schulden in rekening. Armoede wordt doorgaans gemeten op basis van netto beschikbaar gezinsinkomen. Rekening houden met vermogen en schulden is echter zeer belangrijk. Mensen kunnen namelijk vermogens hebben om een inkomenstekort te overbruggen. Dat kunnen spaargelden zijn of aandelen die ze makkelijk kunnen verkopen. Onroerend goed is minder makkelijk te gelde te maken maar het geeft mensen de mogelijkheid om gemakkelijker of goedkoper te lenen. Er zijn echter ook mensen die schulden hebben die net extra druk leggen op hun besteedbaar

⁶ <https://www.febelfin.be/nl/consumenten/artikel/charter-betalingsuitstel-hypothecair-krediet>

inkomen. In het derde deel van deze nota kijken we in meer detail naar de vermogens en schuldenpositie van werkenden. We hebben daarbij met name ook aandacht voor de financiële buffers die mensen hebben omeen tijd zonder inkomen of met minder inkomen te overbruggen.

Het profiel van de werkende armen en de financieel kwetsbare werkenden

Tabellen 2-4 geven een gedetailleerd profiel van de kwetsbare werkenden op basis van de meest recente EU-SILC data (EU-SILC 2018: inkomensjaar 2017). Reeds voor de corona-crisis waren de zogenaamde werkende armen een kwetsbare groep. We kunnen moeilijk voorspellen hoe de volledige inkomensverdeling en dus het armoederisico van deze groep er na de crisis zal uitzien. Wat we wel kunnen doen is een beschrijving geven van de werkenden die een bepaalde levensstandaard hadden voor de crisis, maar die kwetsbaar blijven bij een plotse inkomenssterugval. In aanvulling van indicatoren op basis van het inkomen, het armoederisico en de financiële kwetsbaarheid, geeft bijlage 1 ook het profiel weer van werkenden die geen onverwachte uitgave van 1000 euro kunnen doen en het profiel van werkenden met een betalingsachterstand op hun huur/afbetaling, nutsvoorzieningen of andere kredieten.

Naast het risico op armoede en financiële kwetsbaarheid voor verschillende individuele kenmerken geven tabellen 2-4 ook de samenstellingen van deze groepen. Voor beleidsoverwegingen vormt dit relevante informatie. Zo weten we bijvoorbeeld dat in veel Europese landen een laag loon gepaard gaat met een hoger armoederisico, maar dat slechts een klein aandeel van de werkende armen effectief een laag loon heeft. Dit zien we ook in tabel 3. Een grote meerderheid van de 'werkende armen' (84%) heeft geen laag betaalde job - een job met een loon dat minder dan 2/3^e van het mediane loon bedraagt. Bovendien heeft slechts twaalf procent van de werkenden met een laag loon een armoederisico. De overlap tussen een laag betaalde job en financiële kwetsbaarheid is wel groter. Bijna de helft (46,3%) van de financieel kwetsbare werkenden heeft een laag betaalde job.

Globaal kunnen we stellen dat de uitsplitsing naar zowel individuele kenmerken als jobkenmerken bevestigen dat het risico groter is voor werkenden die zich niet in het primaire (vaste voltijdse jobs) arbeidsmarktsegment bevinden, zoals laaggeschoolden of mensen die niet in België geboren zijn. Het armoederisico is beduidend hoger in bepaalde sectoren, met name in de horeca. Opvallend is bijvoorbeeld dat reeds voor de lock-down periode één op tien 'werkende armen' werkzaam waren in de Horeca sector. Uitgesplitst naar beroepsgroepen, zien we dat dienstverlenend personeel (vb.: reisbegeleiders, koks, toezichthouders, kappers, verzorgend personeel, personeel in kinderdagverblijven, ...), verkopers en elementaire beroepen (vb.: schoonmakers, ongeschoolde arbeiders, keukenhulpen, straatverkopers, vuilnisophalers, klusjesmannen, ...) duidelijk oververtegenwoordigd zijn bij de werkende armen en de financieel kwetsbare werkenden.

Tabel 2 Armoederisico en financieel kwetsbaarheid bij werkenden (18-64), uitgesplitst naar individuele kenmerken (en hun aandeel binnen de werkende armen en financieel kwetsbare werkenden), België

	Armoederisico (<60% van het gestandaardiseerd mediaan inkomen)		Financieel kwetsbaar (60%-80% van het gestandaardiseerd mediaaninkomen)	
GESLACHT				
man	5,9	(60,6)	8,7	(51,1)
vrouw	4,3	(39,4)	9,5	(48,9)
LEEFTIJD				
18_29	4,7	(14,6)	8,0	(14,1)
30_49	5,6	(57,1)	9,8	(56,9)
50_64	4,7	(28,4)	8,5	(29,1)
OPLEIDING				
laag	13,8	(35,2)	19,1	(28,2)
midden	6,1	(42,0)	11,1	(44,2)
hoog	2,3	(22,9)	4,9	(27,6)
GEBOORTELAND				
België	3,6	(59,2)	6,9	(64,5)
EU	7,8	(10,8)	14,4	(11,4)
niet-EU	18,8	(30,0)	26,4	(24,1)
REGIO				
Vlaanderen	3,3	(39,9)	6,7	(46,0)
Wallonië	6,8	(38,0)	11,3	(35,6)
Brussel*	12,0	(22,1)	17,7	(18,4)

Bron: EU-SILC 2018, eigen verwerking

* Voor Brussel zijn de resultaten indicatief omdat de steekproef beperkt is.

Bij de alternatieve indicatoren van financiële kwetsbaarheid zien we in sterke mate dezelfde patronen terugkomen in de uitsplitsing naar jobkenmerken. Eén groot verschil valt op, met name de positie van zelfstandigen. De meting van het inkomen van zelfstandigen moet namelijk met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Het monetair armoederisico is bij zelfstandigen vaak hoger dan voor werknemers, maar wanneer we kijken naar indicatoren van materiële deprivatie scoren zelfstandigen vaak beter (Horemans & Marx, 2017). Eén van de verklaringen hiervoor is dat zelfstandigen rijkdom accumuleren via hun bedrijf en hun inkomen dus op een heel andere manier beheren dan werknemers. Toch zien we binnen de groep van zelfstandigen een verschil in levensstandaard wanneer we zelfstandigen met en zonder personeel met elkaar vergelijken. Het zijn voornamelijk de laatsteden die minder goed kunnen rondkomen. In de context van deze crisis zullen zij dus waarschijnlijk de minste buffers hebben om te kunnen omgaan met een inkomensschok (zie ook bijlage1, tabel A.3).

Tabel 3 Armoederisico en financieel kwetsbaarheid bij werkenden (18-64), uitgesplitst naar jobkenmerken van de werkende (en hun aandeel binnen de werkende armen en financieel kwetsbare werkenden), België

	Armoederisico (<60% van het gestandaardiseerd mediaan inkomen)		Financieel kwetsbaar (60%-80% van het gestandaardiseerd mediaan inkomen)	
SECTOR				
Landbouw*	/		/	
Industrie	2,0	(6,0)	6,2	(10,5)
Bouw	7,2	(9,6)	11,4	(8,3)
Handel	7,1	(16,2)	11,6	(14,6)
Vervoer en opslag	8,0	(7,8)	6,7	(3,6)
Horeca	16,4	(11,0)	18,9	(7,0)
Informatie en communicatie	3,6	(3,2)	3,9	(1,9)
Fin., act. en verzekeringen	1,4	(1,1)	2,4	(1,1)
Immo, Vr. Ber., Wetensch. & Admin, onderst,	7,1	(17,0)	9,6	(12,7)
Openbaar bestuur	2,4	(5,2)	6,7	(8,2)
Onderwijs	2,0	(5,0)	5,7	(8,0)
Zorg	3,9	(12,6)	10,5	(18,6)
Kunst, amusement en recreatie & "overige"	6,6	(5,3)	12,7	(5,6)
BEROEP				
Managers	4,1	(6,4)	4,6	(4,1)
Intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen	2,3	(12,2)	3,9	(12,0)
Technici en verwante beroepen	2,6	(8,0)	5,4	(9,7)
Administratief personeel	1,9	(4,5)	5,7	(8,0)
Dienstverlenend personeel en verkopers	9,8	(21,0)	15,2	(18,8)
Geschoolde landbouwers, bosbouwers en vissers	20,2	(5,3)	14,3	(2,2)
Ambachtslieden	7,1	(12,9)	14,3	(15,1)
Bedieners van machines en installaties, assembleurs	8,6	(9,3)	13,4	(8,4)
Elementaire beroepen	12,9	(20,5)	23,8	(21,9)
HUIDIGE TEWERKSTELLINGSSTATUS				
werknemer	4,0	(67,3)	8,5	(83,4)
zelfstandige met personeel	14,8	(9,5)	10,4	(3,8)
zelfstandige zonder personeel	14,6	(23,2)	14,0	(12,8)
HUIDIG CONTRACT (werknemers)				
vast	3,1	(71,9)	7,7	(82,3)
tijdelijk	12,4	(28,1)	16,9	(17,7)
HUIDIG WERKREGIME (werknemers)				
voltijds	2,9	(55,2)	6,5	(56,2)
deeltijds	5,9	(44,9)	12,5	(43,8)
LAAG BETAALD (voltijds werkende werknemers)*				
neen	1,7	(84,3)	5,2	(53,7)
ja	12,0	(15,7)	24,1	(46,3)

Bron: EU-SILC 2018, eigen verwerking

* "/" betekent dat er niet voldoende observaties zijn om een betrouwbare schatting te maken van het armoederisico van de groep

** laag betaald zijn werknemers die een volledig jaar voltijds werkten en die een loon hebben dat minder is dan 2/3e van het mediane loon van die groep.

Kaderstuk 2: armoede en financiële kwetsbaarheid vanuit het standpunt van het kind

We weten dat de kinderarmoede in België zeer problematisch is, in het bijzonder voor gezinnen waar niemand werkt. Toch leeft iets meer dan de helft van de kinderen met een armoederisico in een gezin waar wordt gewerkt, maar niet noodzakelijk aan het volledig arbeidspotentieel. Van de kinderen die opgroeien in financiële kwetsbaarheid werkt bijna 9 op de 10 van de ouders. Zowel het armoederisico als het aandeel financieel kwetsbare werkenden daalt wanneer er meerdere volwassenen aan het werk zijn. Met andere woorden, de werkintensiteit op het gezinsniveau speelt duidelijk een rol.

Tabel X2.1 Kinderen in een gezin met een armoederisico of een risico op financiële kwetsbaarheid, naar gezinstype en activiteitsstatus van de volwassenen, België

	Armoederisico (%)	Schatting aantal kinderen met een armoederisico (afgerond op 1000)	Financieel kwetsbaar (%)	Schatting aantal kinderen in financieel kwetsbare gezinnen (afgerond op 1000)
ALLEENSTAANDE				
werkend	20,5	53.000 (9%)	26,2	67.000 (16%)
niet-werkend	75,6	123.000 (21%)	19,4	32.000 (8%)
KOPPEL				
1 werkende	34,6	156.000 (27%)	30,5	137.000 (33%)
2 werkenden	3,9	57.000 (10%)	6,7	97.000 (23%)
Geen werkenden	87,7	123.000 (21%)	9,5	13.000 (3%)
ANDERE				
1 werkende	27,9	27.000 (5%)	27,0	26.000 (6%)
>1 werkenden	2,1	5.000 (1%)	16,3	37.000 (9%)
geen werkenden	89,1	39.000 (7%)	10,9	5.000 (1%)
		583.000 (100%)		414.000 (100%)

Bron: EU-SILC 2018, eigen verwerking

Noot: een kind is een gezinslid dat niet de eerste verantwoordelijke is voor de huisvesting en < 18 jaar is of een student tussen de 18-25

Individuele en job kenmerken verklaren slechts een deel van de puzzel van de werkende armen. Uit tabellen 4 en 5 blijkt duidelijk dat de werkintensiteit op het gezinsniveau cruciaal is om het fenomeen te duiden. De mate waarin alle gezinsleden hun volledig arbeidspotentieel (voltijds volledig jaar werkend) kunnen benutten, bepaalt sterk het armoederisico van werkenden. Hoe lager de werkintensiteit op gezinsniveau, hoe hoger het armoederisico en hoe hoger het aandeel financieel kwetsbaren.

Bij 7 op de 10 van zowel de werkende armen als van de financieel kwetsbare werkenden wordt het volledig arbeidspotentieel op het gezinsniveau niet behaald. Bijvoorbeeld zorgnoden maken dit vaak onhaalbaar. Uitgesplitst naar gezinskenmerken, zien we dat voor alle gezinstypes het armoederisico hoger is wanneer er kinderen zijn, dit is in het bijzonder zo voor alleenstaanden. Bijna twee derde van de werkende armen (67,6%) heeft kinderen. Bij de financieel kwetsbare werkenden (62,7%) ligt dit aandeel iets lager. De economische impact van de corona-crisis zal zich dus bij veel gezinnen laten voelen.

Tot slot blijkt ook de woonsituatie van het gezin samen te hangen met de inkomenssituatie van de werkenden. Zowel sociale als private huurders bevinden zich aan de onderkant van de inkomensverdeling. Dit maakt hen des te meer kwetsbaar bij (tijdelijk) inkomensverlies.

Tabel 4 Armoederisico en financieel kwetsbaarheid bij werkenden (18-64), uitgesplitst naar gezinskenmerken (en hun aandeel binnen de werkende armen en financieel kwetsbare werkenden), België

	Armoederisico (<60% van het gestandaardiseerd mediaan inkomen)	Financieel kwetsbaar(60%-80% van het gestandaardiseerd mediaan inkomen)
GEZINSTYPE		
alleenstaand	7,0 (18,9)	10,7 (16,3)
alleenstaand met kind(eren)	18,7 (13,0)	26,1 (10,3)
koppel	2,0 (7,9)	4,3 (9,6)
koppel met kind(eren)	5,9 (43,1)	9,0 (37,5)
andere	1,9 (5,5)	6,9 (11,5)
andere met kind(eren)	6,2 (11,5)	14,0 (14,9)
WERKINTENSITEIT*		
<0,5	24,5 (16,4)	26,9 (10,2)
0,5-0,99	5,7 (53,1)	11,4 (60,1)
1	3,2 (30,5)	5,5 (29,8)
WOONSITUATIE		
eigenaar: zonder lening	4,7 (19,3)	7,3 (21,7)
eigenaar: met lening	2,5 (27,7)	5,5 (34,1)
huur: prive	11,5 (38,0)	17,6 (32,9)
huur: sociaal	15,2 (15,0)	28,4 (15,9)

Bron: EU-SILC 2018, eigen verwerking

* Werkintensiteit gaat over de mate waarin het arbeidspotentieel op gezinsniveau wordt gerealiseerd. 1 betekent dat alle gezinsleden op arbeidsactieve leeftijd (18-64 jaar) voltijds werkte gedurende alle 12 maanden van het inkomensjaar. Indien één van deze gezinsleden minder dan voltijds en/of minder dan alle 12 maanden aan de slag was, wordt dit pro-rata verrekend.

De impact van de corona crisis, het aantal en het aandeel kwetsbare werkenden

In een voorgaande COVIVAT-beleidsnota gingen de onderzoekers dieper in op de sectoren diemeer werden getroffen door de corona-crisis⁷. Daaruit blijkt dat in de zwaar getroffen sectoren relatief meer mensen werken met een reeds zwakker sociaal-economisch profiel. Hierin zagen we dat in een aantal sectoren meer beroep wordt gedaan op tijdelijke werkloosheid dan in andere sectoren. Sommige sectoren blijken ook zwaarder getroffen in termen van omzetverlies. In termen van inkomen speelt hier mogelijk een effect op de korte en één op de middellange termijn. Tijdelijke werklozen worden namelijk deels gecompenseerd voor de inkomensschok (zie ook kaderstuk 3). Op termijn zorgt omzetverlies echter ook potentieel tot banenverlies en dus een meer substantiële inkomensterugval.

Figuren 1 en 2 zetten het aandeel tijdelijke werkloosheid af tegen respectievelijk het armoederisico en het aandeel financieel kwetsbare werkenden per sector⁸. De grootte van decirkels geeft vervolgens de grootte van de groepen werkende armen en financieel kwetsbare werkenden weer. We zien dat bijvoorbeeld in de sectoren 'Horeca' en 'Bouw' veel gebruik wordt gemaakt van tijdelijke werkloosheid. Dit zijn bovendien twee sectoren waar werkendenvaker een armoederisico vertonen of financieel kwetsbaar zijn. Het algemene beeld is dus dat het armoederisico reeds hoger was voor de Corona-crisis in de sectoren waar nu het meest gebruik wordt gemaakt van tijdelijke werkloosheid. Toch blijft het belangrijk om aan te geven dat armoede of financiële kwetsbaarheid niet beperkt blijft tot sectoren

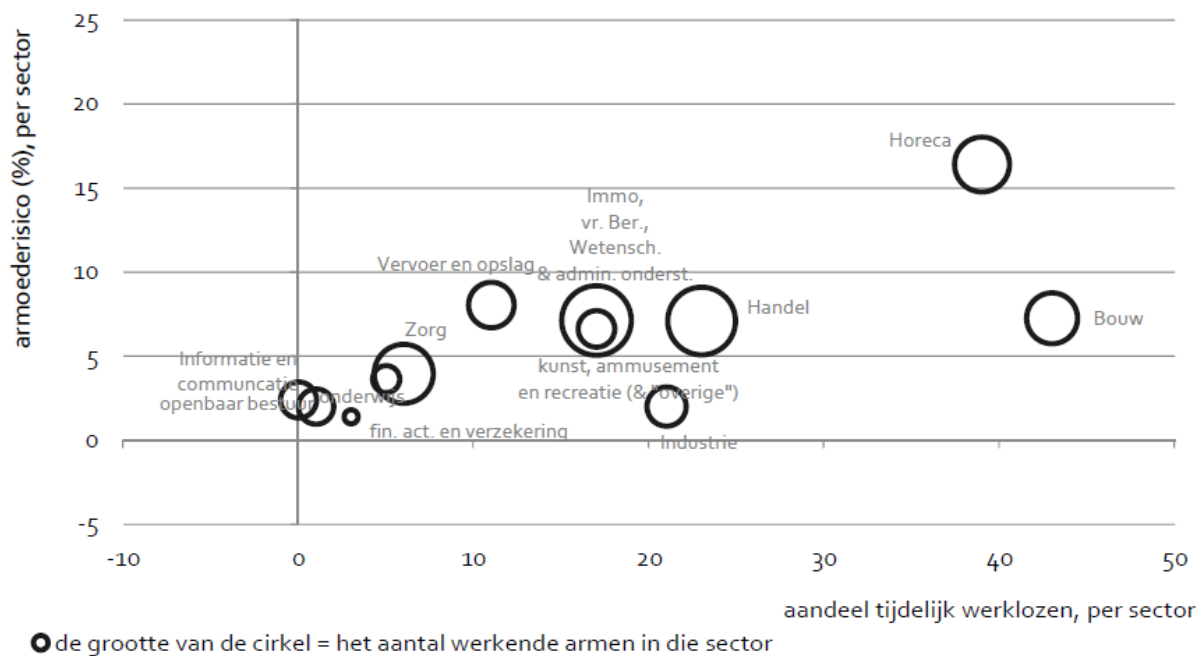
⁷ Decoster et.al. (2020). Sociaal-economische kenmerken van werknemers en zelfstandigen in sectoren getroffen door de lockdown. COVIVAT Beleidsnota 1, Leuven/Antwerpen. <http://www.covivat.be>.

⁸ Zie documentatie RVA: Tijdelijke werkloosheid – Covid-19, <https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t2>

waar tijdelijkewerkloosheid nu meer frequent voorkomt. Het grootste aantal financieel kwetsbare werkenden zien we bijvoorbeeld in de zorgsector. Tijdelijke werkloosheid blijft beperkt tijdens de corona periode, maar deze groep kent mogelijk weer andere risico's, zoals het uitvallen door ziekte.

Figuren 3 en 4 zetten het omzetverlies⁹ af tegen respectievelijk het armoederisico en het aandeel financieel kwetsbare werkenden per sector. Het valt op dat in figuren 1 en 2 de sector 'kunst, amusement en recreatie' globaal beperkter gebruik maakt van tijdelijke werkloosheid, maar dat de bedrijven wel een hoog omzetverlies aangeven. Ook deze figuur bevestigt de indicaties dat de meest kwetsbare werkenden voorkomen in de zwaarder getroffen sectoren. We zien echter ook hier dat zowel de werkenden armen als de financieel kwetsbare werkenden verspreid zijn over alle sectoren.

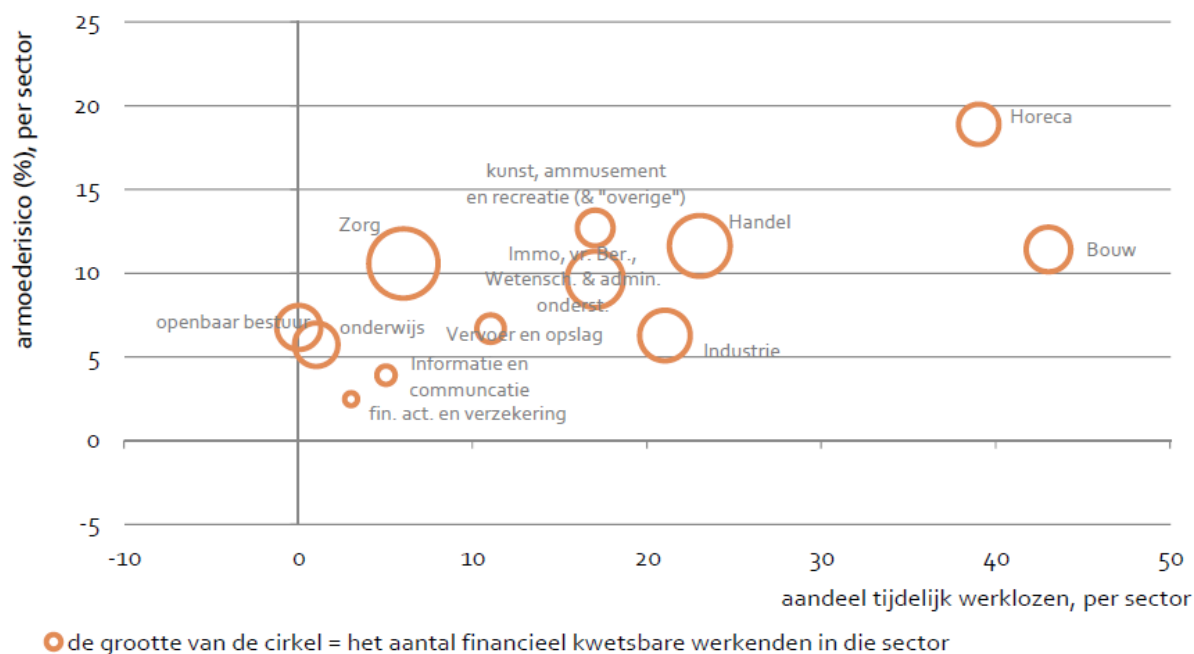
Figuur 1 Armoederisico bij werkenden en aandeel tijdelijke werklozen per sector

Bron: RVA en eigen berekeningen op basis van EU-SILC.

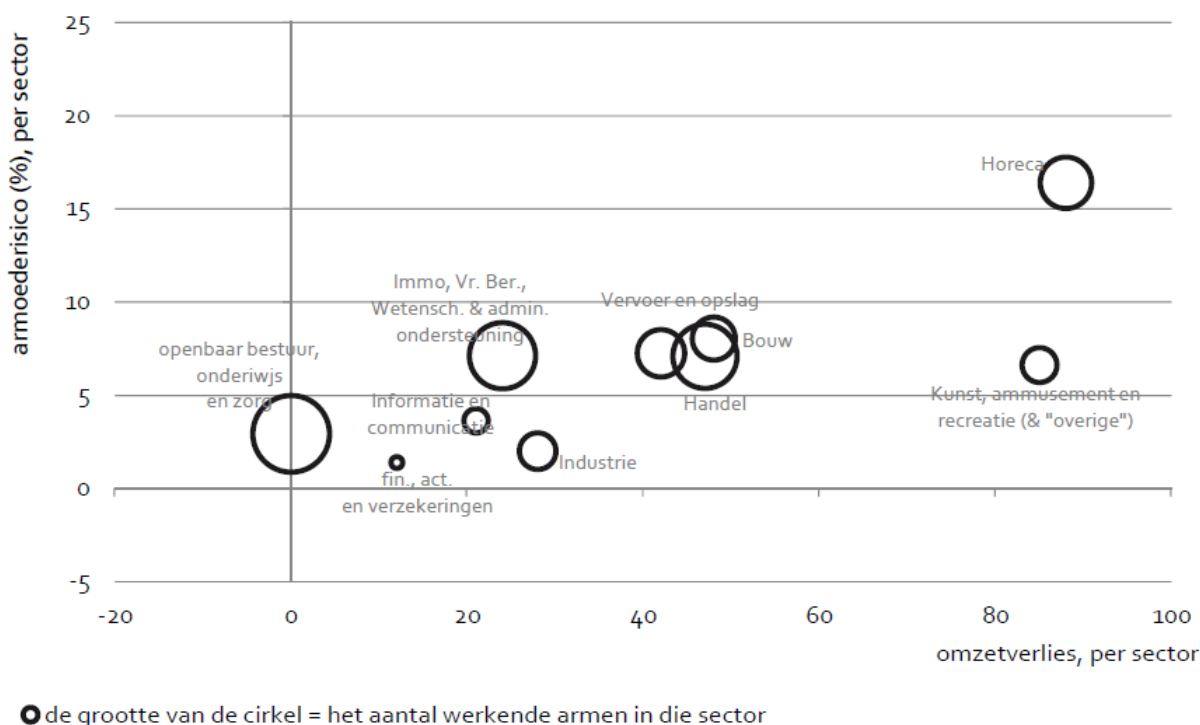
⁹ Op basis van gegevens van een enquête van de Nationale Bank van België (NBB) ten behoeve van de Economic Risk Management Group (ERMG): <https://www.nbb.be/nl/ermg-enquetes>

Figuur 2 Aandeel financieel kwetsbare werkenden en aandeel tijdelijke werklozen per sector

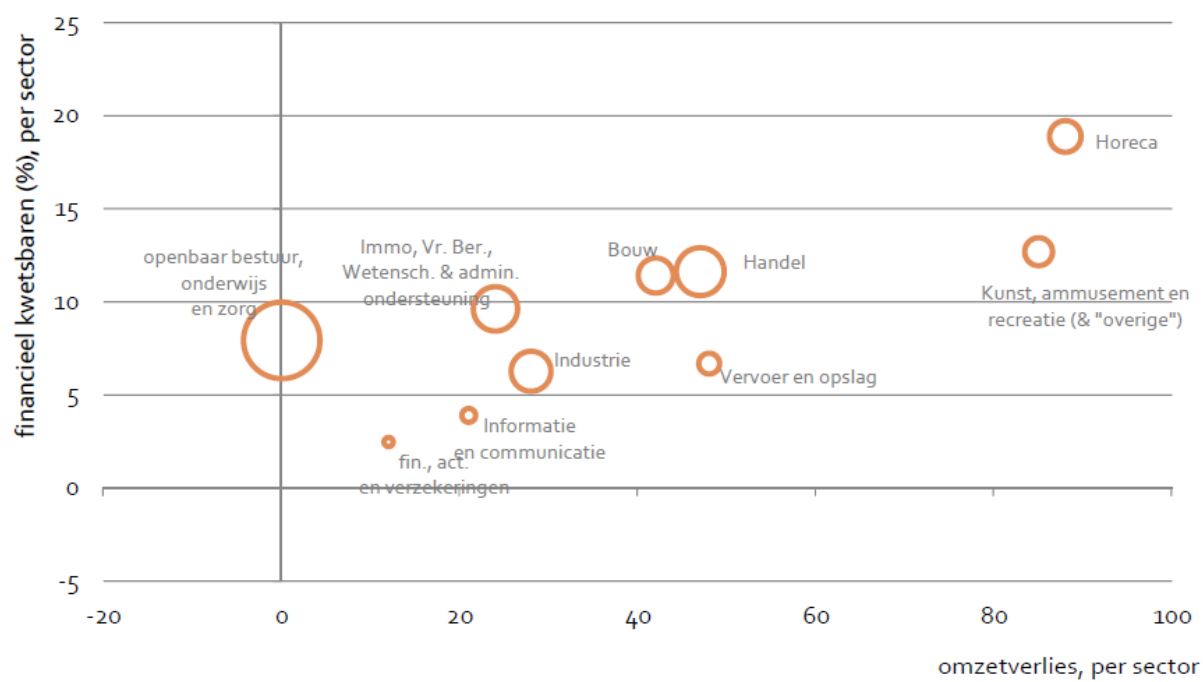
Bron: RVA en eigen berekeningen op basis van EU-SILC.

Figuur 3 Aandeel financieel kwetsbare werkenden en omzetverlies per sector

Bron: EMRG en eigen berekeningen op basis van EU-SILC.

Figuur 4 Aandeel financieel kwetsbare werkenden en omzetverlies per sector

de grootte van de cirkel = het aantal financieel kwetsbare werkenden in die sector

Bron: EMRG en eigen berekeningen op basis van EU-SILC.

Kaderstuk 3: Vervangingsratio's in de tijdelijke werkloosheid

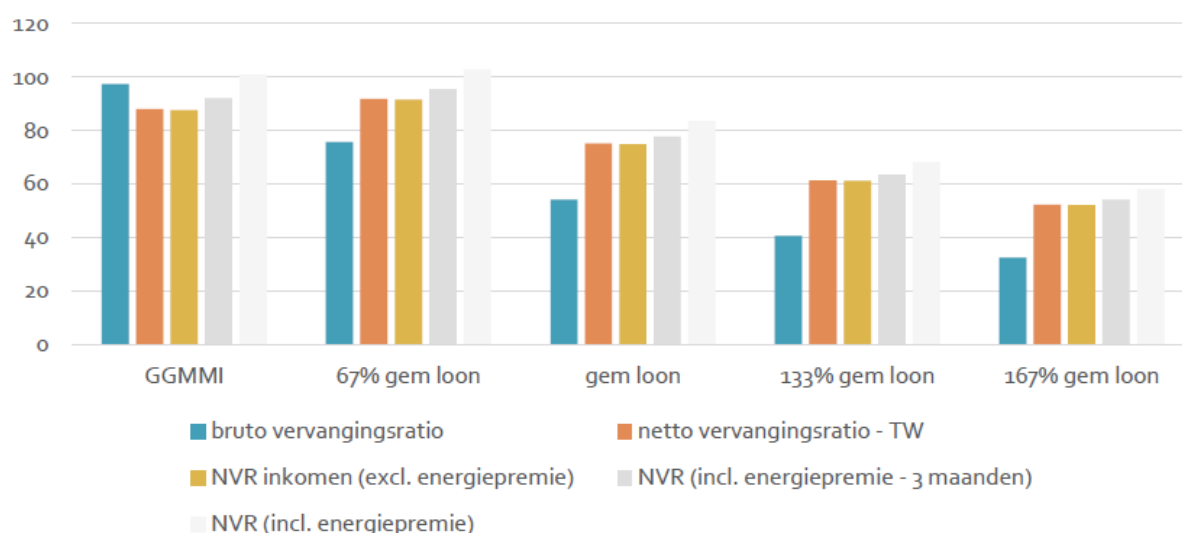
Figuur X3.1 en X3.2 toont de maandelijkse vervangingsratio's voor een alleenstaande en een alleenstaande met twee kinderen in Vlaanderen. De blauwe balken tonen de bruto vervangingsratio's, waarbij de bruto uitkering vergeleken wordt met het eerdere bruto loon. Hier zien we duidelijk de impact van de minimum bedragen en het maximale referteloan van 2.754,76 euro (lager dan het gebruikte gemiddelde loon, zie bijlage voor meer details over de berekeningen). Het minimum bedrag, aangevuld met de corona bonus, ligt sterk boven 70% van het GGMMI. Zolang het eerdere loon onder de maximale loongrens blijft, zorgt de corona bonus van 5.63 euro per dag ook daar nog voor een vrij hoge vervangingsratio. Bij het gemiddelde loon in de figuur is de maximumuitkering echter bereikt, wat zorgt voor een dalende vervangingsratio bij hogere loonniveaus.

De oranje balken tonen de netto uitkering (dus na afhouding van de bedrijfsvoorheffing van 15%) tegenover het netto loon (na sociale zekerheidsbijdragen en bedrijfsvoorheffing). Met uitzondering van het laagste loonniveau, is dit steeds hoger dan de bruto vervangingsratio. De bedrijfsvoorheffing die wordt afgehouden op de uitkering is immers minder hoog dan diegene die wordt afgehouden op het loon. De grijze balken tonen tenslotte de verhouding van het netto gezinsinkomen bij tijdelijke werkloosheid ten opzichte van het netto gezinsinkomen bij voltijds werk. Aangezien we veronderstellen dat de volwassene enkel inkomsten heeft uit tewerkstelling en de gangbare belasting- en uitkeringsregels worden toegepast, zijn er voor een alleenstaande in eerste instantie geen verschillen tussen de netto vervangingsratio op basis van loon vs. tijdelijke werkloosheidsuitkering en de netto vervangingsratio op basis van gezinsinkomen. Dit verandert wanneer we rekening houden met de impact van de Vlaamse energiepremie. De impact van deze eenmalige premie van 202,68 euro verschilt sterk afhankelijk van het aantal maanden dat iemand tijdelijk werkloos is. Als de tijdelijke werkloosheid beperkt blijft tot 1 maand, zorgt de (onbelaste) verhoging voor een vervangingsratio rond de 100% bij lage lonen. Het is echter waarschijnlijk dat gezinnen langer zullen moeten teren op deze premie (die ook pas met enige vertraging wordt uitbetaald). Als we uitgaan van een tijdelijke werkloosheid van 3 maanden, en de premie bijgevolg delen door 3, zien we een (beperkte) positieve impact op de vervangingsratio's over de verschillende loonniveaus.

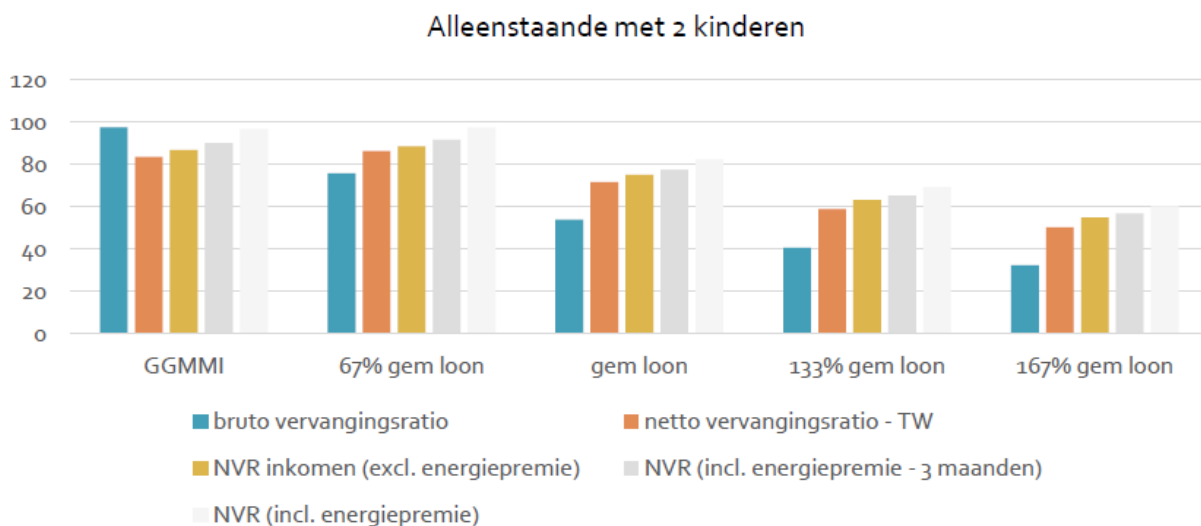
Voor een alleenstaande met twee kinderen is er wel een verschil tussen de netto vervangingsratio op basis van loon vs. tijdelijke werkloosheidsuitkering en de netto vervangingsratio op basis van gezinsinkomen. Het gezinsinkomen bevat immers ook nog kinderbijslag, die niet daalt bij een tijdelijke werkloosheid. De lagere loonniveaus maken omwille van hun lage inkomen reeds aanspraak op een sociale toeslag bij tewerkstelling, die behouden blijft bij tijdelijke werkloosheid. Ook voor de hogere loonniveaus blijft de kinderbijslag gelijk. De sociale toeslag wordt immers berekend op basis van het inkomen volgens het laatst gekende aanslagbiljet. Wel zijn er versnelde procedures: de sociale toeslag kan aangevraagd worden wanneer mensen 6 maanden inkomensverlies kunnen aantonen, of wanneer het gezin een leefloon ontvangt. Voor dit laatste is het vervangingsinkomen bij tijdelijke werkloosheid echter te hoog.

Uiteraard is niet enkel de vervangingsratio van belang. Ook de mate waarin de uitkeringen voor een echte bodem zorgen is - misschien zelfs nog meer - relevant. Dit gingen we na in een eerdere nota (zie Cantillon et al. 2020). Ondanks de hogere vervangingsratio's voor lage lonen, komen gezinnen die afhingen van een laag loon in de problemen: een hoog vervangingsratio op een laag loon beschermt even goed niet afdoende tegen armoede.

Figuur X3.1. Maand-op-maand vervangingsratio's van een alleenstaande bij tijdelijke werkloosheid

Figuur X3.2. Maand-op-maand vervangingsratio's van een alleenstaande met twee kinderen bij tijdelijke werkloosheid

Noot: NVR: netto vervangingsratio; TW: netto vervangingsratio enkel voor netto tijdelijke werkloosheidsuitkering t.o.v. netto eerder loon. Netto vervangingsratio inkomen houdt rekening met het totale gezinsinkomen bij tijdelijke werkloosheid (incl. kinderbijslag en energiepremie) en in de situatie van voltijds werkend. De energiepremie is een eenmalige premie. We tonen de netto vervangingsratio zonder energiepremie, onder de veronderstelling dat de energiepremie 3 maanden tijdelijke werkloosheid moet dekken, en een situatie waarin we de volledige energiepremie optellen bij het maandelijkse beschikbare inkomen in tijdelijke werkloosheid.

Bron: eigen berekeningen op basis van EUROMOD-HHoT.

Vermogen en schulden bij werkenden

Niet alleen het inkomen is een indicator van kwetsbaarheid, ook het netto vermogen draagt in belangrijke mate bij tot de financiële weerbaarheid van individuen en gezinnen. Het vermogen kan immers als buffer dienen om een tijdelijke daling van het inkomen op te vangen. Met netto vermogen verwijzen we naar het verschil tussen het bruto vermogen en de totale schulden (hypothecair en niet-hypothecair). Het bruto vermogen wordt doorgaans verder opgesplitst naar het bruto reëel vermogen (eigen woning en ander onroerend goed, vermogen uit zelfstandige beroepsactiviteit, voertuigen en waardevolle voorwerpen) en het bruto financieel vermogen (zicht- en spaarrekeningen, obligaties, aandelen, enz.). Met name het bruto financieel vermogen kan aangewend worden om moeilijke periodes zoals de huidige te overbruggen omdat dit de meest liquide vorm van vermogen is en dus gemakkelijk en snel kan aangesproken worden wanneer nodig. Schulden kunnen, daarentegen, de situatie van gezinnen die nu op een lager inkomen vallen extra precair maken.

Hoewel de correlatie tussen inkomen en het netto vermogen vrij sterk is, is ze verre van perfect. Met andere woorden er zijn gezinnen met een laag inkomen die toch een gemiddeld tot hoog netto vermogen bezitten, terwijl andere gezinnen met een hoog inkomen soms een relatief laag netto vermogen hebben. In deze situaties geeft een eenzijdige kijk op het inkomen dus niet voldoende informatie over de financiële weerbaarheid van gezinnen.

In deze sectie bekijken we daarom de verdeling van de netto vermogens en haar belangrijkste componenten uitgesplitst naar enkele arbeidskarakteristieken. Dit deel bouwt verder op het CSB Bericht van mei 2020 over de verdeling van de vermogens in België, op basis van de HFCS golf voor 2017. Voor methodologische details verwijzen we dan ook naar Kuypers en Marx (2020). Dit CSB-bericht laat zien dat er zeer grote verschillen zijn in de financiële buffers die Belgische gezinnen hebben. 3,5 procent van de Belgische gezinnen hebben een negatief netto vermogen. Dat wil zeggen dat ze meer schulden hebben dan activa. Een kwart van de bevolking heeft nauwelijks vermogen, laat staan vermogen in een liquide vorm. De analyses laten met name de grote kwetsbaarheid van huurders zien. Die mensen hebben niet alleen lage inkomens, maar doorgaans ook heel weinig financiële reserves.

De impact van een schok zoals de corona-crisis hangt sterk samen met de arbeidssituatie aangezien bepaalde essentiële sectoren aan het werk blijven, andere beroepen vrij gemakkelijk van thuis uit kunnen werken, terwijl het voor anderen totaal niet mogelijk is om op dit moment aan de slag te gaan. Tabel 5 toont de mediane waarde van het netto vermogen en haar belangrijkste componenten gedifferentieerd naar een aantal arbeidskarakteristieken. We tonen hier enkel de resultaten voor werknemers (zelfstandigen zijn dus niet mee opgenomen).

We zien eerst en vooral duidelijk dat werknemers met een contract van onbepaalde duur over het algemeen een hoger netto vermogen hebben dan diegenen met een contract van bepaalde duur of een andere regeling. Zowel het bruto reëel als bruto financieel vermogen zijn hoger, maar ook de schulden zijn hoger, al hangen deze natuurlijk grotendeels samen met het bezit van de eigen woning. We zien dat met name bij de werknemers die geen duidelijk contract hebben, de mediane werknemer slechts 2.000 euro aan bruto financieel vermogen bezit. De opsplitsing naar voltijds en deeltijds werkenden toont dat het netto vermogen hoger is bij deeltijds werkenden dan bij zij die voltijds werken (al zijn deze verschillen gegeven de betrouwbaarheidsintervallen waarschijnlijk niet statistisch significant). Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat deeltijds werken vaak voorkomt bij twee verdienersgezinnen.

Bij de opsplitsing naar sector en soort beroep zijn de resultaten voor landbouwers blanco omdat er niet voldoende observaties in de HFCS zitten om voor deze categorie betrouwbare schattingen te

maken. Met betrekking tot de verdeling naar sector zien we duidelijk dat personen die werkzaam zijn in de financiële sector en de categorie waartoe de vrije beroepen behoren over het algemeen de hoogste netto vermogens bezitten. Voor deze groepen is de mediane waarde van het bruto financieel vermogen gelijk aan zo'n 64.000 euro respectievelijk 53.500 euro. Belangrijk daarbij is wel dat het bedrag van de uitstaande schulden bij de groep werknemers uit de financiële sector ook het hoogst is en zelfs hoger dan het bedrag van het bruto financieel vermogen. De laagste netto vermogens vinden we terug bij werknemers uit de horeca en de groep van "overige sectoren". Voornamelijk bij werknemers uit de horeca is de buffer in termen van bruto financieel vermogen zeer laag met een mediaan bedrag van zo'n 5.000 euro. Dit is extra problematisch aangezien zij natuurlijk net de werknemers zijn die het hardst getroffen worden door de corona-crisis omdat in deze sector bijna niemand aan het werk kan blijven en zij ook één van de laatste sectoren zullen zijn die opnieuw zullen opstarten. Verder vinden we relatief hoge schulden voor werknemers in de zorgsector (68.000 euro). Bij de opsplitsing naar soort beroep, ten slotte, zien we dat werknemers in elementaire beroepen (bv. huishoud- en poets hulpen, ongeschoolde arbeiders, kortgeschoold horecapersoneel,...) en ambachtslieden (bv. arbeiders in de bouw en industrie) de laagste vermogens hebben, zeker ook als we kijken naar het bruto financieel vermogen. De hoogste vermogens vinden we terug bij de managers, al hebben zij ook wel de hoogste uitstaande schuld. Figuur 5 toont de percentielgrenzen voor enkele van de sectoren en beroepscategorieën. Het is duidelijk dat de verschillen in de mediaan zich doorzetten in de volledige verdeling. Bij de categorie van de elementaire beroepen hebben de onderste 10% zelfs negatieve vermogens, dus met andere woorden meer schulden dan activa.

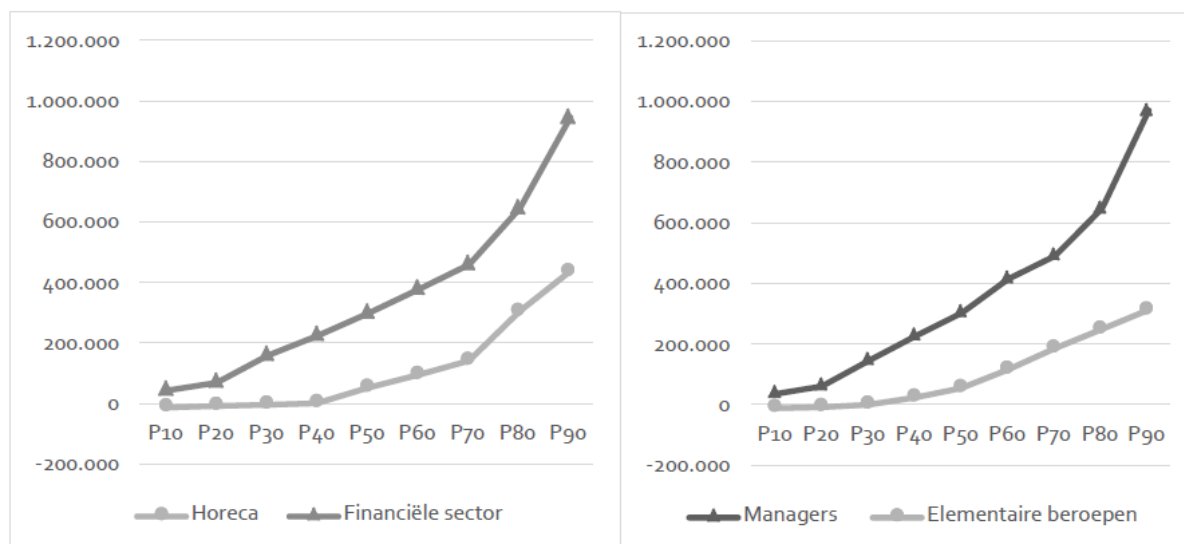
Tabel 5 Mediaan netto vermogen en componenten naar arbeidskarakteristieken (alle werknemers)

	Netto vermogen	Bruto reëel vermogen	Bruto financieel vermogen	Schulden
Contracttype				
Onbepaalde duur	243.7 (13.9)	295.0 (10.7)	36.5 (4.1)	43.4 (8.2)
Bepaalde duur	139.0 (42.1)	209.5 (44.4)	16.5 (7.2)	7.7 (9.9)
Andere (geen contract of ander akkoord)	62.7 (49.4)	98.4 (102.5)	2.0 (4.3)	6.3 (12.3)
Werkuren				
Deeltijds	249.7 (23.5)	297.3 (14.9)	30.3 (5.0)	25.0 (8.3)
Voltijds	228.0 (14.9)	285.7 (13.1)	35.3 (4.3)	46.7 (10.4)
NACE				
Landbouw	/	/	/	/
Industrie	276.6 (32.3)	287.6 (21.5)	49.3 (9.3)	50.0 (15.0)
Bouw	153.7 (38.6)	226.0 (19.1)	21.6 (6.5)	41.8 (23.2)
Groot- en detailhandel	211.0 (62.8)	243.3 (26.4)	35.9 (11.3)	37.3 (19.3)
Vervoer en opslag	132.2 (25.8)	242.0 (34.4)	30.5 (7.4)	45.0 (32.7)
Horeca	61.2 (43.3)	10.0 (78.3)	5.0 (5.4)	2.0 (8.1)
Informatie en communicatie	180.8 (62.7)	307.0 (30.1)	42.8 (10.7)	86.0 (44.7)
Financiële activiteiten en verzekeringen	302.4 (60.6)	354.5 (31.8)	64.2 (18.7)	72.6 (24.0)
Immo, vr. beroepen, wetenschappers & administratieve ondersteuning	333.9 (64.3)	320.9 (37.2)	53.5 (9.9)	10.0 (9.6)
Openbaar bestuur	284.5 (31.1)	296.0 (16.2)	45.1 (8.1)	40.1 (16.6)
Onderwijs	290.4 (34.6)	311.4 (7.8)	34.9 (6.5)	34.1 (13.4)
Zorg	234.1 (21.7)	284.5 (15.9)	37.5 (8.6)	68.2 (19.2)
Kunst, amusement en recreatie	243.9 (110.6)	336.7 (74.0)	20.2 (10.9)	17.9 (30.1)
Overige	90.5 (39.1)	183.6 (65.5)	8.6 (3.6)	25.0 (22.7)
ISCO				
Managers	310.2 (65.1)	376.4 (31.1)	65.9 (16.2)	72.6 (23.6)
Intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen	291.9 (29.6)	335.7 (15.3)	43.9 (7.0)	56.6 (16.4)
Technici en verwante beroepen	290.9 (40.9)	327.7 (22.9)	36.8 (11.2)	69.9 (15.5)
Administratief personeel	267.0 (37.7)	267.0 (17.1)	46.4 (7.3)	18.0 (10.7)
Dienstverlenend personeel en verkopers	189.4 (35.7)	271.4 (16.8)	28.0 (7.1)	64.0 (20.9)
Geschoolde landbouwers, bosbouwers en vissers	/	/	/	/
Ambachtslieden	143.1 (38.7)	230.0 (18.2)	13.9 (6.9)	19.2 (14.8)
Bedieners van machines en installaties, assembleurs	164.4 (41.6)	258.8 (30.0)	21.6 (6.8)	28.0 (24.0)
Elementaire beroepen	62.8 (32.4)	137.1 (61.3)	7.8 (4.1)	7.4 (3.5)

Opmerking: / betekent dat er niet voldoende observaties zijn om een betrouwbare schatting te maken. Standaardfouten worden tussen haakjes weergegeven.

Bron: eigen berekeningen op basis van HFCS

Figuur 5 Percentielgrenzen van het netto vermogen naargelang arbeidskarakteristieken

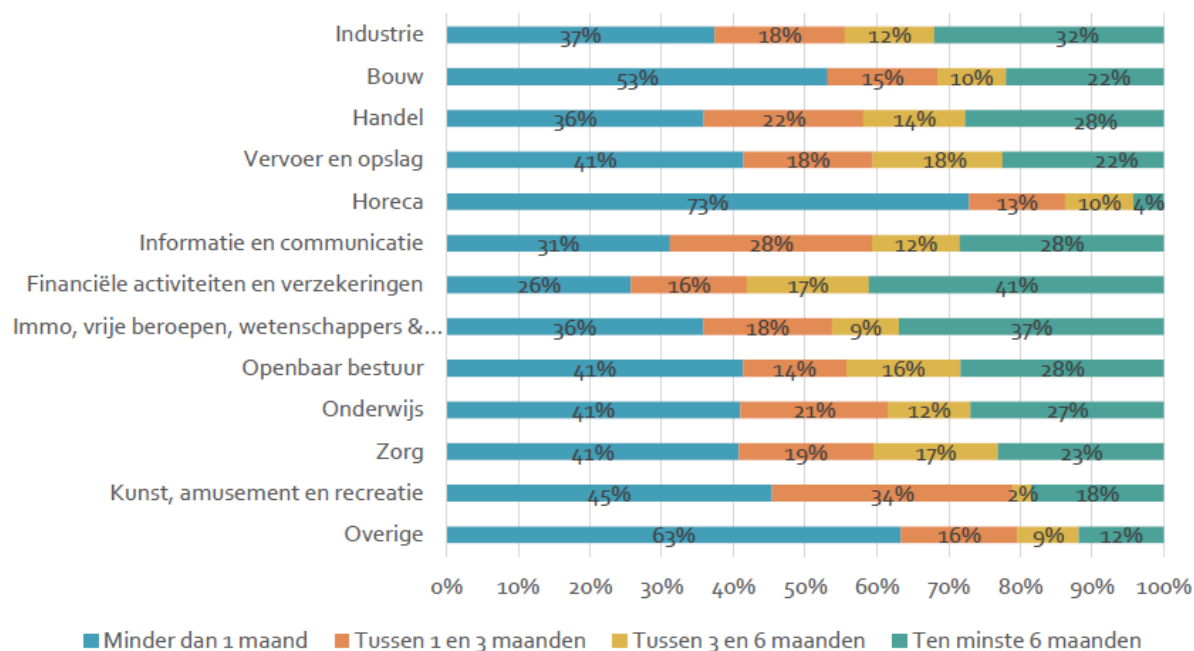

Bron: eigen berekeningen op basis van HFCS.

Aangezien de liquide middelen de belangrijkste vermogenscomponent is om moeilijke periodes te overbruggen, zullen we daar nu verder in detail op ingaan. Figuur 6 toont hoeveel maanden werknemers kunnen overbruggen met een levensstandaard aan de inkomensarmoedeliĳn op basis van hun netto liquide middelen. Het concept van netto liquide middelen wordt gedefinieerd als de som van vermogen in de vorm van zicht- en spaarrekeningen, aandelen, obligaties en beleggingsfondsen verminderd met niet-hypothecaire schulden (consumentenkrediet, schulden op kredietkaarten, enz.). Als inkomensarmoedeliĳn hanteren we zoals hierboven 60% van het mediaan equivalent netto beschikbaar gezinsinkomen. Er wordt rekening gehouden met de equivalentieschaal wat betekent dat een gezin met meerdere leden meer liquide middelen zal nodig hebben om één maand aan de armoedeliĳn te leven dan een alleenstaande. De figuur maakt binnen elke sector een uitsplitsing naar werknemers die niet voldoende middelen hebben om zelfs één maand aan de armoedeliĳn te overbruggen, werknemers die tussen de 1 en 3 maanden kunnen overbruggen, werknemers die tussen de 3 en 6 maanden kunnen overbruggen en werknemers die ten minste 6 maanden kunnen overbruggen.

Over het algemeen zien we dat in alle sectoren een aanzienlijk aandeel van de werknemers niet over voldoende liquide middelen beschikt om zelfs één maand aan de armoedeliĳn te leven. Slechts een beperkt percentage bezit liquide middelen die hen in staat stellen om ten minste 6 maanden aan de armoedeliĳn te kunnen leven. De verschillen tussen sectoren zijn echter ook enorm. Opnieuw zien we dat personen werkzaam in de financiële sector de grootste financiële weerbaarheid hebben. Meer dan de helft van de werknemers in deze sector hebben voldoende liquide middelen om ten minste 3 maanden aan de armoedeliĳn te kunnen leven. De horeca en de groep van "overige sectoren" komen er opnieuw als meest kwetsbaar uit. Bij werknemers in de horeca-sector heeft maar liefst 73% niet voldoende liquide middelen om slechts één maand te overleven aan de armoedeliĳn, 13% heeft voldoende om 1 tot 3 maanden te overbruggen, 10% om 3 tot 5 maanden te overbruggen en slechts 4% om 6 maanden of meer te overbruggen.

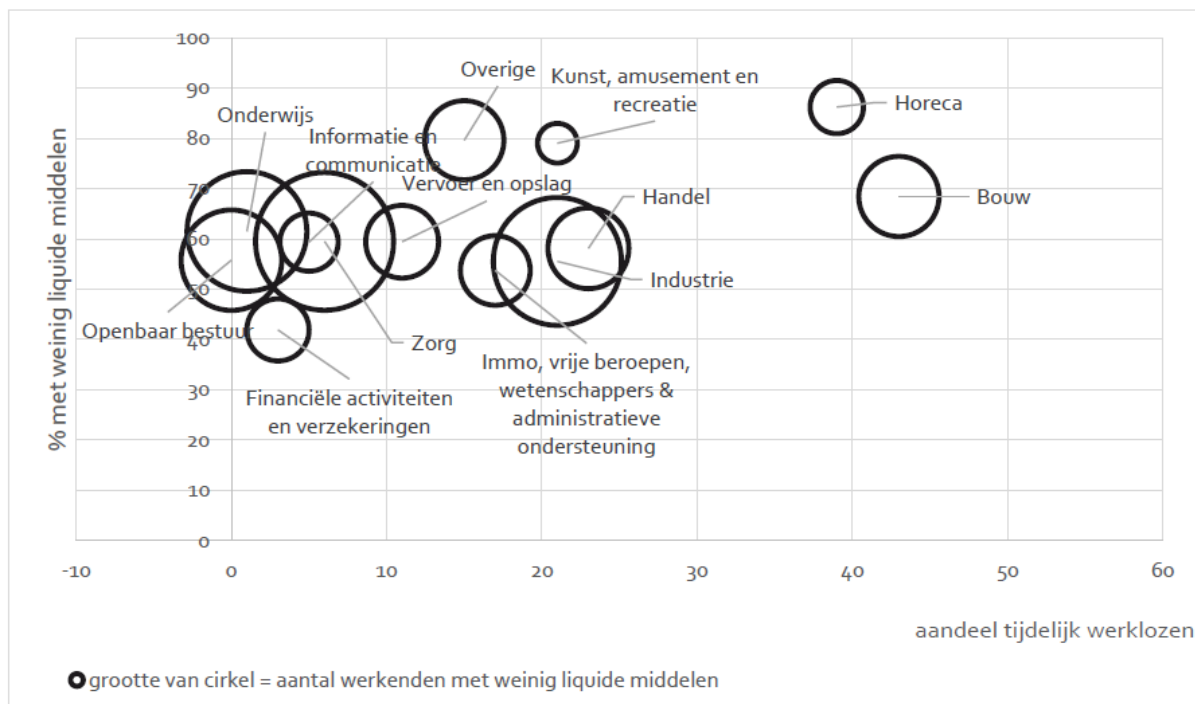
Figuur 6. Aantal maanden aan armoedelijk die overbrugd kunnen worden met netto liquide middelen

Bron: eigen berekeningen op basis van HFCS.

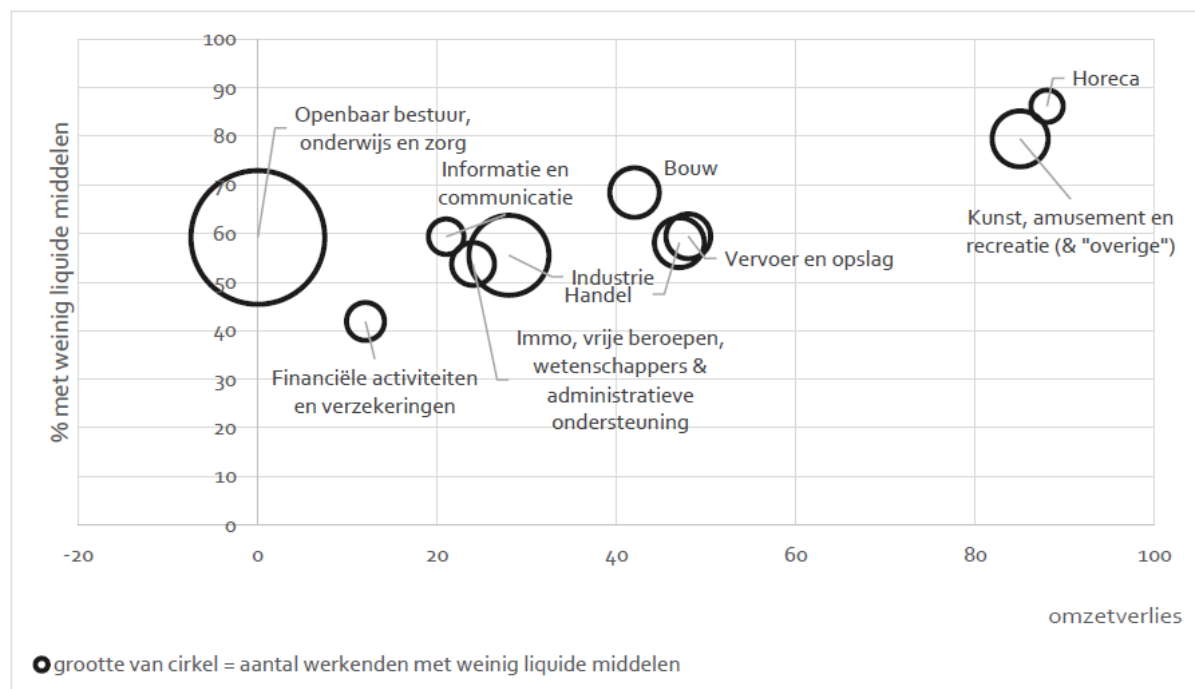
Ten slotte, Figuur 7 en 8 zetten, in lijn met de bovenstaande figuren, het aandeel van de twee onderste groepen (diegenen die minder dan 1 maand of tussen de 1 en 3 maanden kunnen overbruggen) af ten opzichte van het aandeel tijdelijk werklozen aan de ene kant (Figuur 7) en het omzetverlies aan de andere kant (Figuur 8). Deze figuren tonen nog maar eens dat net die sectoren die hardst getroffen worden door de corona-crisis en de genomen maatregelen (horeca sector, kunst en amusement sector en overige sectoren) ook de sectoren zijn waar de werknemers het meest financieel kwetsbaar zijn omdat ze over weinig liquide middelen beschikken om deze periode van lage inkomsten te overbruggen.

Figuur 7. Aandeel werkenden met liquide middelen om minder dan 3 maanden aan armoedelijk te overbruggen en aandeel tijdelijke werklozen per sector

Bron: RVA en eigen berekeningen op basis van HFCS.

Figuur 8. Aandeel werkenden met liquide middelen om minder dan 3 maanden aan armoedelijk te overbruggen en omzetverlies per sector

Bron: EMRG en eigen berekeningen op basis van HFCS.

Conclusie

Wie is de financieel kwetsbare werker? Structureel hangt dat hier van af:

- Iemands eigen arbeidsmarktpositie. Heeft de persoon in kwestie een vaste aanstelling, dan wel een tijdelijk contract? Of is de persoon zelfstandige of freelancer? Naast vastheid van werk zijn uiteraard loon en bijhorende voordelen van belang. Bovendien hangt toegang tot sociale zekerheid vaak af van het betalen van bijdragen binnen een bepaald statuut. Bij meer flexibele arbeidsvormen kan het zijn dat er niet voldoende rechten werden opgebouwd. Ondanks brede pogingen om toegang tot sociale zekerheid te vergemakkelijken in tijden van corona, blijken er statuten te zijn die door de mazen van het net vallen. Er wordt vaak vanuit gegaan dat de arbeidsmarktpositie de belangrijkste determinant is van levensstandaard, financiële stabiliteit en armoederisico. Dat is belangrijk maar minstens zo belangrijk is de gezinscontext.

- Gezinscontext gaat over hoeveel mensen (partner, kinderen, mogelijk andere mensen die inwonen) afhankelijk zijn van het arbeidsinkomen. Cruciaal hier is hoeveel mensen een inkomen in het gezin inbrengen. Dat kan een arbeidsinkomen zijn of een uitkering. Eén- of tweeverdienersgezin: niets maakt meer uit voor levensstandaard en financiële stabiliteit. Voor alle werkenden zal de impact van de corona-crisis op het gezinsinkomen bepaald worden door de inkomensverandering van alle gezinsleden samen.

- Vermogen en schuld. Mensen kunnen vermogen hebben omdat ze spaarzaam zijn, slim geïnvesteerd hebben dan wel ooit iets geërfd of gekregen hebben. Mensen kunnen ook schulden hebben. Vooral schulden waar geen activa tegenover staan zijn problematisch. Dit soort schulden kan te wijten zijn aan een chronisch te laag inkomen, bijvoorbeeld omwille van uitkeringen onder de armoedegrens. In deze context spreken we van overlevingsschulden.

We weten dat éénverdieners met een weinig stabiele arbeidsmarktpositie en een relatief laag loon een hoog risico hebben 'werkend arm' te zijn, een fenomeen dat in België zo reëel is als in de landen die we doorgaans met die problematiek associëren. Dat is zeker zo als er kinderen zijn. Vaak zijn deze mensen ook huurders, wat hen nog kwetsbaarder maakt.

Globaal waren er al zo een 233.000 'werkende armen' in België voor de Coronacrisis toesloeg. Nog eens 411.000 Belgen hadden een levensstandaard die niet heel ver boven de armoedegrens lag. Twee derde van deze gezinnen hebben kinderen. Deze werkende armen en kwetsbare werkenden zijn mensen die zich weinig terugval kunnen veroorloven. Onze analyses laten verder zien dat zowat 45 procent van de tewerkgestelden onvoldoende liquide middelen heeft om een maand aan de armoedelijkheden te overbruggen.

In de corona-context komt daar nog bij dat sommige sectoren en beroepen veel sterker getroffen zijn dan andere. Dat voegt dus een extra corona-specifieke dimensie aan kwetsbaarheid toe. De ergst getroffen sectoren zijn 'horeca' en 'kunst, amusement en recreatie'. Dat zijn ook sectoren waar mensen vaak zeer weinig financiële buffer hebben. Zowat 60 procent van de werkenden hebben niet genoeg liquide middelen om een maand loonverlies te overbruggen zonder in de armoede te belanden. In een sector als de horeca heeft zowat 40 procent van de werknemers nagenoeg geen netto vermogen (rekening houdend met zowel liquide middelen als andere vermogenscomponenten).

Nu zijn er uiteraard compenserende maatregelen genomen. Die compensaties zijn maar zelden gelijk aan wat mensen normaal verdienen. Vooral voor werkenden met modale of bovenmodale inkomens liggen de vervangingsinkomsten vaak een stuk lager, al zijn dit ook de mensen die meer kans hadden om een financiële buffer op te bouwen. Bovendien gelden deze compensaties vaker niet dan wel voor extra inkomsten in flexibele statuten, zoals inkomsten uit overuren of tweede jobs (bv. flexijobs). Die zijn vooral voor mensen met een lager loon vaak essentieel om de eindjes aan mekaar te knopen.

Dat alles impliceert dat hoe langer de corona saga duurt hoe meer mensen in financiële problemen dreigen te komen of zelfs in armoede.

Wat kan beleid doen?

Korte termijn

Het beleid staat voor een bijzonder moeilijke afweging. Tot op heden is voorrang gegeven aan stabilisatie. Dat was nodig. Het is zelfs nog maar de vraag of voldoende is gedaan. OCMW's kregen aanmeldingen van mensen die ze voorheen nooit zagen, bijvoorbeeld freelancers en zelfstandigen (COVIVAT nota 1). In de zwaar getroffen culturele sector bijvoorbeeld vallen mensen door de mazen van het net. Hier zijn flexibele, atypische statuten schering en inslag. Ook al werd de tijdelijke werkloosheid verruimd, dit geldt enkel voor de duur van het arbeidscontract. Wanneer kortdurende contracten niet langer worden afgesloten, geldt deze bescherming niet. Hetzelfde geldt voor de flexijobs die kwetsbare werkenden in staat stellen de eindjes aan elkaar te knopen.

Op regionaal niveau zijn er kanalen om op een snelle en efficiënte wijze extra ondersteuning te geven aan mensen die het meest krap bij kas zitten. Toeslagen in de kinderbijslag kunnen sneller worden toegekend en verhoogd, al is het tijdelijk. Huurpremies worden nu maar toegekend aan een fractie van de mensen die op zoek zijn naar een betaalbare sociale woning. Dat bereik kan men perfect verhogen door de vereiste te versoepelen dat mensen 4 jaar op een wachtlijst staan.

Volgende fase

We komen echter in een moeilijkere fase. De vraag is hoe lang men steun kan blijven geven aan sectoren die structureel getransformeerd zullen worden door corona. De horeca valt daarzeker onder, maar ook sectoren zoals cultuur en evenementen. Het lijkt niet erg waarschijnlijk dat we snel terug zullen gaan naar volgepakte cafés en restaurants, grootschalige congressen, concerten en opvoeringen, tenzij mogelijk in open lucht en met beperkingen op het aantal mensen. Dat zal een aantal bedrijvigheden vermoedelijk structureel onrendabel maken in hun huidige vorm.

Het is evident dat men deze bedrijvigheden en de mensen die er werken niet tot in de eeuwigheid zal kunnen blijven compenseren. Er zal een transitie moeten worden gemaakt. Inkomensondersteuning is onmiskenbaar een deel van die transitie, maar er zal meer nodig zijn. Verschillende mensen zullen zich moeten heroriënteren en omscholen.

Het stelsel van de tijdelijke werkloosheid leent zich daar vandaag niet goed toe. De regionale diensten voor arbeidsmarktbemiddeling kunnen bijvoorbeeld maar met vertraging en onvolledig te weten komen wie in tijdelijke werkloosheid zit. Tijdelijk werklozen omwille van 'overmacht' zijn pas na 3 maanden verplicht zich ter beschikking te stellen van de arbeidsmarkt en zich in te schrijven bij VDAB/FOREM/ACTIRIS, en voor de periode tot 30 juni valt deze verplichting zelfs helemaal weg. Er wordt, voor zover we weten, ook weinig spontaan gebruik gemaakt van de mogelijkheden om opleidingen te volgen. Men zou die vanuit verschillende kanalen meer kunnen promoten onder tijdelijk werklozen. Men zou ook beloningen kunnen bieden voor het succesvol afronden van opleidingsmodules.

Het wordt nu echt een kwestie om eindelijk werk te maken van levenslang leren en carrièreswitches vlotter mogelijk te maken, ook voor bijvoorbeeld 55-plussers. Daarvoor moeten wel zoveel mogelijk de uitzonderingsregimes voor deze groep worden weggewerkt.

De klassieke stelsels van werkloosheid zijn evenmin optimaal om mensen te ondersteunen tijdens de transitie die velen zullen moeten maken. Er is nu al een sterke instroom in de reguliere werkloosheid. De ERMG schat dat zowat een vijfde van de tijdelijke werklozen in dereguliere werkloosheid terecht zullen komen.

Dat is geen goed nieuws. De uitstroom uit de reguliere werkloosheid is notoir laag in België, zelfs in tijden van hoogconjunctuur, een gegeven dat moeilijk los kan worden gezien van de lange duurtijd van de uitkeringen en zwakke reële degressiviteit eens men langdurig werkloos is.

Een mogelijk alternatief zou kunnen zijn een bijzonder corona transitiefonds dat ondernemers en werknemers in structureel getroffen bedrijvigheden helpt de transitie te maken naar een andere sector of job. Dat fonds zou tijdelijke inkomensvervanging kunnen voorzien met sterke incentives voor opleidingen en andere vormen van begeleiding. Uiteraard kan men ook bredere structurele hervormingen overwegen, en de klassieke werkloosheidsbescherming omvormen naar een effectievere, adequatere inkomensvervanging gekoppeld aan incentives voor opleidingen en tewerkstelling.

BIJLAGE 1 Alternatieve indicatoren financiële kwetsbaarheid

Tabel A1.1 Onvoorziene uitgaven van 1000 euro bekostigen en betalingsachterstand, naar activiteitsstatus, bevolking 18-64, België

	geen onvoorziene uitgave 1000 euro mogelijk (%)	Schatting aantal mensen (afgerond op 1000)	Betalingsachterstand (%)	Schatting aantal mensen (afgerond op 1000)
werkend	16,0	725.000	(44%) 4,1	187.000 (43%)
werkloos	59,4	216.000	(13%) 13,7	50.000 (11%)
gepensioneerd	16,8	56.000	(3%) 3,2	11.000 (2%)
andere inactief	41,4	669.000	(40%) 11,7	188.000 (43%)
		1.666.000	(100%)	436.000 (100%)

Bron: EU-SILC 2018, eigen verwerking

Tabel A1.2 Indicatoren van financieel kwetsbare werkenden: onvoorziene uitgaven bekostigen en betalingsachterstand, uitgesplitst naar individuele kenmerken (en hun aandeel binnen de indicator van financiële kwetsbaarheid).

	geen onvoorziene uitgave 1000 euro mogelijk	Betalingsachterstand
GESLACHT		
man	16,0 (53,3)	4,5 (57,7)
vrouw	16,0 (46,7)	3,8 (42,3)
LEEFTIJD		
18_29	16,4 (16,3)	4,9 (19,0)
30_49	18,4 (60,7)	4,7 (59,6)
50_64	11,8 (23,0)	2,8 (21,4)
OPLEIDING		
laag	34,6 (29,1)	10,1 (33,2)
midden	20,3 (46,3)	5,0 (44,5)
hoog	7,7 (24,7)	1,8 (22,3)
GEBOORTELAND		
België	13,0 (68,9)	3,3 (67,4)
EU	24,6 (11,0)	8,4 (14,4)
niet-EU	38,9 (20,1)	9,1 (18,1)
REGIO		
Vlaanderen	10,4 (40,3)	3,0 (44,9)
Wallonië	25,0 (44,6)	6,0 (41,3)
Brussel*	25,5 (15,0)	6,0 (13,8)

Bron: EU-SILC 2018, eigen verwerking

* Voor Brussel zijn de resultaten indicatief omdat de steekproef beperkt is.

Tabel A1.3 Indicatoren van financieel kwetsbare werkenden: onvoorziene uitgaven bekostigen en betalingsachterstand, uitgesplitst naar jobkenmerken van de werkende (en hun aandeel binnen de indicator van financiële kwetsbaarheid).

	geen onvoorziene uitgave 1000 euro mogelijk	Betalingsachterstand
SECTOR		
Landbouw*	/	/
Industrie	12,1 (11,2)	4,4 (16,5)
Bouw	23,3 (9,4)	7,3 (12,0)
Handel	17,3 (12,0)	3,1 (8,7)
Vervoer en opslag	19,3 (5,7)	8,5 (10,2)
Horeca	29,2 (6,0)	5,0 (4,1)
Informatie en communicatie	8,7 (2,3)	2,7 (2,9)
fin,act, en verzekeringen	7,6 (1,9)	1,0 (1,0)
Immo, Vr, Ber,, Wetensch, & Admin, onderst,	18,3 (13,3)	4,0 (11,8)
openbaar bestuur	13,6 (9,1)	2,4 (6,5)
Onderwijs	11,3 (8,7)	2,8 (8,9)
Zorg	16,6 (16,1)	3,0 (11,9)
Kunst, amusement en recreatie & "overige"	17,8 (4,4)	5,5 (5,5)
BEROEP		
Managers	6,1 (3,0)	1,1 (2,3)
Intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen	8,5 (14,7)	2,2 (14,9)
Technici en verwante beroepen	9,4 (9,5)	2,0 (8,1)
Administratief personeel	12,1 (9,5)	2,4 (7,3)
Dienstverlenend personeel en verkopers	25,2 (17,5)	4,6 (12,7)
Geschoolde landbouwers, bosbouwers en vissers	17,7 (1,5)	8,6 (2,9)
Ambachtslieden	25,8 (15,3)	7,5 (17,6)
Bedieners van machines en installaties, assembleurs	26,6 (9,3)	9,7 (13,4)
Elementaire beroepen	38,1 (19,7)	10,2 (20,8)
BEDRIJFSGROOTTE		
<11 werknemers	16,5 (23,9)	4,6 (27,2)
11_50 werknemers	17,4 (25,0)	4,4 (25,3)
> 50 werknemers	14,6 (51,2)	3,3 (47,5)
HUIDIGE TEWERKSTELLINGSSTATUS		
Werknemer	16,6 (91,6)	3,9 (85,2)
zelfstandige met personeel	6,2 (1,3)	3,5 (2,9)
zelfstandige zonder personeel	13,7 (7,1)	5,8 (11,9)
HUIDIG CONTRACT (werknemers)		
Vast	15,2 (83,8)	3,3 (78,6)
Tijdelijk	30,2 (16,2)	9,3 (21,4)
HUIDIG WERKREGIME (werknemers)		
voltijds	15,6 (68,7)	3,3 (62,2)
Deeltijds	17,5 (31,3)	4,9 (37,8)
LEIDINGGEVENDE POSITIE (werknemers)		
Ja	8,3 (13,7)	2,3 (16,1)
Neen	19,7 (86,3)	4,5 (83,9)
LAAG BETAALD (voltijds werkende werknemers)**		
Neen	12,8 (67,4)	2,6 (62,4)
ja	33,2 (32,6)	8,5 (37,6)

Bron: EU-SILC 2018, eigen verwerking

* "/" betekent dat er niet voldoende observaties zijn om een betrouwbare schatting te maken van het armoederisico van de groep

** laag betaald zijn werknemers die een volledig jaar voltijds werkten en die een loon hebben dat minder is dan 2/3e van het mediane loon van die groep.

Tabel A1.4 Indicatoren van financieel kwetsbare werkenden: onvoorziene uitgaven bekostigen en betalingsachterstand, uitgesplitst naar gezinskenmerken (en hun aandeel binnen de indicator van financiële kwetsbaarheid).

	geen onvoorziene uitgave 1000 euro mogelijk	betalingsachterstand
GEZINSTYPE		
alleenstaand	23,4(20,2)	4,6(15,2)
alleenstaand met kind(eren)	37,9(8,5)	9,6(8,3)
koppel	7,7(9,7)	1,5(7,3)
koppel met kind(eren)	15,6(36,8)	4,1(37,0)
andere	15,2(14,3)	4,5(16,2)
andere met kind(eren)	17,5(10,5)	6,9(16,0)
WERKINTENSITEIT		
<0,5	36,9(7,9)	9,7(8,1)
0,5-0,99	18,1(53,9)	4,7(54,6)
1	12,6(38,2)	3,2(37,4)
WOONSITUATIE		
eigenaar: zonder lening	7,3(9,7)	2,0(10,2)
eigenaar: met lening	11,6(40,9)	2,5(34,2)
huur: prive	34,8(36,9)	9,4(38,7)
huur: sociaal	39,6(12,5)	13,8(17,0)

Bron: EU-SILC 2018, eigen verwerking

Bijlage 2. Vervangingsratio's tijdelijke werkloosheid

In Kader 3 presenteren we verschillende soorten vervangingsratio's, gebaseerd op de maand-op-maand verschillen in bruto en netto loon en netto gezinsinkomen bij tijdelijke werkloosheid.

De NBB deed reeds een dergelijke oefening, net als het planbureau. De NBB focuste op individuele inkomens, op maand- en op jaarbasis. Het planbureau gaat uit van jaarinkomens op gezinsniveau, en neemt dus ook uitkeringen mee die niet rechtstreeks een vervangingsinkomen zijn, zoals kindergeld. Daarnaast houdt het planbureau rekening met de jaarafrekening van de personenbelasting. Hier opteren we voor een tussenweg tussen beide benaderingen. We zijn geïnteresseerd in de maand-op-maand verandering in inkomen, waardoor we rekening houden met de bedrijfsvoorheffing in plaats van de jaarafrekening. Dit toont een sterker netto verlies. De mitigerende impact van de progressieve personenbelasting wordt immers pas later voelbaar. Tegelijk willen we rekening houden met andere uitkeringen die de familie ontvangt, in het bijzonder kinderbijslag. Zo geven we een bredere interpretatie aan het begrip netto vervangingsratio.

We berekenen deze verschillende vervangingsratio's op basis van het simulatiemodel EUROMOD. Net als het Planbureau en de NBB moeten we daarvoor assumpties maken. We maakten de berekeningen voor een alleenstaande en een alleenstaande met twee kinderen, aan verschillende eerdere loonniveaus: het minimumloon (GGMMI) en verschillende percentages van een gemiddeld bruto loon van 3797 euro (vermeld in NBB, 2020). De huidige regelgeving (inclusief de aangekondigde verlaging van de bedrijfsvoorheffing, zie kader 1) werd ingevoegd in het uitkering- en belastingstelsel van juni 2019, de meest recente versie van EUROMOD die momenteel beschikbaar is. Om de coronaaanpassingen in de tijdelijke werkloosheid te kunnen vergelijken met de andere beleidsparameters in 2019 rekenden we de minimum en maximumbedragen en de corona bonus terug naar juni 2019 in lijn met de inflatie. Een alternatieve methode is terugrekenen in lijn met de wettelijke spilindex of de minima geldend in 2019 te gebruiken. Dit zal leiden tot licht lagere bedragen, maar het globale beeld zal vrij gelijk blijven.

We veronderstellen dat de gezinnen geen andere inkomens hebben naast inkomen van voltijds werk en inkomen dat voortvloeit uit de werking van het belasting- en uitkeringsstelsel. De volwassenen zijn 35 jaar oud en alleenstaand, de kinderen zijn 10 en 14 jaar oud. We veronderstellen dat de gezinnen huren, en geen vermogen hebben om op terug te vallen.